

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
ЗА VI КЛАС ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по български език в VI клас на прогимназиалния етап е свързано с овладяване на знания за системата на българския книжовен език и умения, развиващи комуникативните компетентности на обучаваните.

Учебната програма включва два модула: 1.български като втори език и 2. български като първи език.

В първия модул учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в 4-те речеви дейности: слушане, говорене, четене и писане за ниво B1.1 по ОЕЕР.

Лингвистичният терминологичен апарат се овладява във втория модул.

С цел развиване на социокултурните компетентности тази програма включва теми и дейности, насочени към овладяване на умения за извличане и обработване на информация от научни текстове, представени в различни информационни източници; усъвършенстват се уменията за използване на информацията в различни комуникативни ситуации.

По отношение на развиваните езикови компетентности програмата предлага теми и дейности, свързани с овладяване на особености на научни текстове. Разширяват се знанията за местоименията, за неличните глаголни форми и за системата на глаголните времена. Въвеждат се: повелително наклонение, променливо Я; еднородни части в простото изречение; сложно съчинено изречение; съюз, междуметие и частица.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да разбират относително дълъг разговор и медийни съобщения; да изразяват мнението си по познати теми; да създават различни текстове с несложна аргументация.

Във връзка с усъвършенстване на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в VI клас се развиват умения за аргументиране на мнение и за толерантно участие в диалог, изграждат се умения за създаване в писмена и устна форма на отговор на научен въпрос.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Търси, извлича, подбира и използва информация от различни научни текстове и от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи.</p> <p>Задава въпроси и дава отговори на поставени въпроси.</p> <p>Изразява твърдения и се аргументира.</p> <p>Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда.</p>
ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Познава видовете текст – описание, повествование, разсъждение.</p> <p>Разпознава особеностите на научен текст.</p> <p>Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика.</p> <p>Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.</p>
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Слушане</p> <p>Може да разбира, когато хората говорят с нормално темпо по познати теми.</p> <p>Може да разбира основната тема на относително дълъг разговор, ако той се отнася до познати теми и се провежда на книжовен език с нормално темпо.</p> <p>Може да разбира основното от информацията по новините (телевизия и интернет).</p> <p>Разбира смисъла на несложен непознат текст при слушане с определена комуникативна задача.</p>

Четене

Може да разпознава и разбира най-важната информация в несложни, ясно написани печатни материали, като брошури и вестници с включени абривиатури, устойчиви съчетания и т.н.

Може да разбира несложни, ясно написани инструкции, подкрепени с визуални материали.

Може да разбира несложни писмени материали по познати теми. Може да разграничава научен от художествен текст.

Може да разчита таблици и диаграми.

Извлича, подбира, синтезира информация от урочна статия за изпълнение на определена комуникативна задача.

Говорене

Може да изразява мнението си по познати теми и да изисква споделяне на мнение от други хора.

Може кратко да обяснява и конкретизира гледни точки и планове.

Може да описва лични намерения и цели.

Спазва правилата на книжовния изговор.

Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна задача.

Създава в устна форма:

- отговор на научен въпрос.

Писане

Може да описва места и събития, свързани с ежедневието, като използва свързани помежду си завършени изречения.

Може да пише несложни, кратки описания на лични преживявания без помощта на речник.

Може да резюмира несложен текст по познати теми.

Структурира и графично оформя текста, който създава. Спазва изучените книжовни езикови правила.

Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика.

Създава в писмена форма:

- кратък отговор на научен въпрос.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>БЕ като втори- ниво В1.1.</p> <p>1. Минало свършено време - обобщение</p>	<p>Автоматизира употребата на формите за минало свършено време във всички лица и числа.</p> <p>Разграничава и образува правилно формите на минало свършено време на глаголи от несвършен и от свършен вид в съобщителни и въпросителни изречения.</p> <p>Употребява уместно форми на минало свършено време от свършен или несвършен вид на глаголите в зависимост от характера на действието.</p> <p>Осмисля приликите/разликите между употребата и формите на минало свършено време в българския език и подобни форми в езика на съответната страна.</p>	
<p>2. Словоред на кратките винителни и дателни форми на личните местоимения в изречения в минало свършено време</p>	<p>Автоматизира словоред на кратките падежни форми на местоименията в изреченията в минало свършено време в следния ред:</p> <ul style="list-style-type: none">-словоред на кратки винителни местоимения (видях го; аз го видях);- словоред на кратки дателни местоимения (дадох му; аз му дадох);-словоред при едновременна употреба на кратки винителни и дателни местоимения (показах му я; аз му я показах). <p>Задава правилно въпроси в минало свършено време с употреба на кратките местоименни форми.</p> <p>Разказва за минали събития, като употребява уместно и правилно кратките форми на местоименията.</p>	

<p>3. Пълни падежни форми на личните местоимения</p>	<p>Разпознава пълните падежни форми на местоименията. Осмисля синонимията между кратките и пълните форми на личните местоимения. Автоматизира употребата на пълните форми на личните местоимения след предлог. Разграничава случаите на задължителна употреба на кратките или пълните падежни форми на личните местоимения. Осмисля случаите на едновременна употреба на кратка и пълна форма на личните местоимения: (- Видя ли Асен? – Да, видях го. -Видя ли Асен и Ана? – Него го видях, но нея не я видях.).</p>	
<p>4. Наречия с въпросително, неопределително и отрицателно значение</p>	<p>Осмисля разликата между наречията с въпросително, неопределително и отрицателно значение. Употребява правилно формите на наречията с въпросително, неопределително и отрицателно значение за време, място, начин и количество. Автоматизира разликата във формата на наречията с неопределително и отрицателно значение. Автоматизира употребата на отрицателни глаголни форми с наречия с отрицателно значение.</p>	
<p>5. Сложно съчинено изречение</p>	<p>Свързва безсъюзно прости изречения в сложно съчинено изречение. Осмисля разликата между сложно съчинено съединително, противоположно и разделително изречение. Автоматизира употребата на съчинителните, противоположните и разделителните съюзи. Осмисля разликата между съюзите „но” и „а”. Свързва прости изречения в подходящ вид сложно съчинено изречение.</p>	

<p>6. Повелително наклонение - прости и сложни положителни и отрицателни форми. Трансформация на пряка реч с повелителни глаголни форми в непряка реч</p>	<p>Осмисля значението на повелителното наклонение. Образува правилно простите и сложните положителни и отрицателни форми. Автоматизира употребата на несвършен вид в отрицателните повелителни форми. Овладеява и автоматизира трансформацията в непряка реч със съюза „да“. Използва уместно разнообразни глаголи за непряко предаване на информация (предлагам, съветвам, отказвам, настоявам и т.н.). Изразява молба, пожелание, съвет и др. с положителни и отрицателни форми на повелително наклонение. Осмисля приликите/разликите между формите на повелително наклонение в българския език и подобни форми в езика на съответната страна.</p>	
<p>БЕ 7. Научен текст. Извличане и обработване на информация от урочна статия</p>	<p>Разпознава спецификата на урочната статия като научен текст; разграничава елементите ѝ: теза, аргументи, изводи; осмисля връзката между заглавие и текст; открива ключови думи в урочна статия. Извлича, подбира, синтезира информация от урочна статия за изпълнение на определена комуникативна задача.</p>	<p>научен текст теза аргумент извод термини</p>
<p>8. Показателни и въпросителни местоимения</p>	<p>Правилно определя граматичните признаци на показателните и въпросителните местоимения. Употребява правилно показателни и въпросителни местоимения в писмената и устната реч.</p>	<p>показателно местоимение въпросително местоимение</p>

<p>9. Отрицателни, неопределителни и относителни местоимения</p>	<p>Различава отрицателните, неопределителните и относителните местоимения. Определя правилно граматическите признаци на отрицателните, неопределителните и относителните местоимения. Употребява правилно подходящия вид местоимение в зависимост от комуникативната цел.</p>	<p>отрицателно местоимение неопределително местоимение относително местоимение</p>
<p>10. Променливо Я</p>	<p>Познава правилото за променливо Я. Спазва правилото за променливо Я.</p>	<p>променливо Я</p>
<p>11. Сегашно деятелно причастие. Минало страдателно причастие</p>	<p>Разпознава формите на сегашно деятелно и на минало страдателно причастие. Спазва особеностите в правописа и в правоговора на сегашно деятелно и на минало страдателно причастие.</p>	<p>сегашно деятелно причастие минало страдателно причастие</p>
<p>12. Деепричастие</p>	<p>Разпознава деепричастието. Спазва особеностите в правописа на деепричастията. Открива деепричастия в научен текст.</p>	<p>деепричастие</p>
<p>13. Минало неопределено време</p>	<p>Разпознава формите за минало неопределено време. Разбира значението на минало неопределено време за изразяване на минало действие, неопределено по време на извършване.</p>	<p>минало неопределено време</p>
<p>14. Минало предварително време</p>	<p>Разбира значенията на минало предварително време. Разпознава формите за минало предварително време.</p>	<p>минало предварително време</p>
<p>15. Бъдеще време в миналото</p>	<p>Разбира значенията на бъдеще време в миналото. Разпознава положителните и отрицателните форми на бъдеще време в миналото.</p>	<p>бъдеще време в миналото</p>

16. Съюз. Междуметие. Частица	Разпознава съюзи, междуметия и частици в изречение. Уместно употребява съюзи, междуметия и частици в речевата практика. Владее правописа на съюзи, междуметия и частици.	съюз междуметие частица
17. Еднородни части в простото изречение	Разпознава еднородни части в простото изречение. Прилага пунктуационните правила при употреба на еднородни части.	еднородни части
18. Сложно съчинено изречение	Конструира правилно сложни съчинени изречения. Правилно оформя пунктуационно и използва уместно сложни съчинени изречения в текст, който създава.	съчинителна връзка безсъюзно свързване съюзно свързване сложно съчинено изречение

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК* се предвижда работа върху следната тема:

Тема	Очаквани резултати	Нови понятия
Отговор на научен въпрос	Извлича, подбира, синтезира информация от научен текст, включително от електронен носител, за изпълнение на определена комуникативна задача. Създава в устна и в писмена форма отговор на научен въпрос в определен обем, като спазва книжовни езикови правила.	

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** в VI клас е от 102 до 120 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и между модулите в компонента *Български език* е по преценка на преподавателите.

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА VI КЛАС
ЗА ОБУЧЕНИЕТО, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА
КОМПОНЕНТ *ЛИТЕРАТУРА***

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в VI клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани с литературата и с изграждането на литературни и социокултурни компетентности на ученика. Като задължителни за изучаване се предлагат седем текста от български автори от различни литературни епохи.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с разчитането на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, характерни и за съвременната епоха, както и съотнасянето им с непосредствения жизнен опит на ученика, а също и с отношенията автор – текст – читател.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с разчитането на изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания, като се разчита на обогатяване на компетентностите от предходните години не само екстензивно, чрез усвояване на ново учебно съдържание, но и интензивно, чрез диференциране на вече усвоени знания, умения и нагласи чрез използването им в нови ситуации. Литературните компетентности може да се изграждат на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат и да създават различни текстове.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности в VI клас са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за културно изразяване и творчество, за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика, развивани чрез обогатяване жанровия репертоар на създаваните от учениците речеви продукти, както и с по-нататъшното култивиране на читателя с уверена и самостоятелна преценка на четивата.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Съпоставя мястото на индивида в различни общности в съвременността (семейството, неформални и формални групи), идентифицира (потенциални) конфликти между тях и обосновава своя позиция по проблема за предотвратяването или за разрешаването им.

	<p>Свързва примери за проблеми и конфликти от изучавани литературни текстове с лични идеи, за да обоснове собствена гледна точка.</p> <p>Разпознава по откъс от изучавано произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение.</p> <p>Свързва имена на герои от изучавано произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението.</p> <p>Свързва изучавано произведение с името на автора, с жанра и с имена на герои от произведението и с интерпретирани в него мотиви.</p> <p>Определя начини, по които (откъс от) художествен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ.</p> <p>Определя начини, по които (откъс от) изучаван художествен текст утвърждава своите идеи и ценности и/или отрича други, и се обосновава чрез примери от художествения изказ.</p>
<p>ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ</p>	<p>Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета.</p> <p>Различава и тълкува в изучавани поетически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя.</p> <p>Тълкува конкретни (откъси от) текстове съобразно жанровете им характеристики.</p> <p>Познава значението на следните понятия: <i>пейзаж, мотив, характеристика на герой</i>.</p> <p>Обяснява мотивацията на герой в изучаван дълъг повествователен текст.</p> <p>Обяснява функциите на пейзажа за изобразяването на човека и света в изучавани художествени текстове.</p> <p>Обяснява значенията на конкретен мотив за тематично-смисловото и/или сюжетното развитие в изучаван художествен текст.</p> <p>Обяснява значенията на характеристика на герой в изучаван художествен текст.</p> <p>Различава в художествен текст словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на фразата и/или текста.</p>
<p>КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ</p>	<p>Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя.</p> <p>Създава в писмена форма сбит преразказ с цел да информира за сюжета и за героите на текста.</p> <p>Спазва книжовни езикови правила.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>Световите на човека I. Човекът и природата I. 1. Хубава си, моя горо“ (Л. Каравелов)</p>	<p>Различава и тълкува в „Хубава си, моя горо“ преживявания, настроения, състояния на героя. Различава в „Хубава си, моя горо“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.</p>	
<p>I. 2. „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ (Ив. Вазов)</p>	<p>Различава в „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ преживявания, настроения, състояния на героя и ги тълкува. Различава в „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.</p>	
<p>II. Човекът и изкуството II. 1. „Косачи“ (Елин Пелин)</p>	<p>Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Косачи“. Различава и тълкува в „Косачи“ действията и развитието на Лазо в сюжета. Познава значението на понятието пейзаж. Обяснява функциите на пейзажа за изобразяването състоянието на герои в „Косачи“.</p>	<p>Пейзаж</p>

<p>II. 2. „Художник“ (В. Ханчев)</p>	<p>Различава и тълкува в „Художник“ преживявания, настроения, състояния на героя. Различава в „Художник“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.</p>	
<p>III. Човекът и другите III. 1. Из „Под игото“ (Ив. Вазов): главата „Радини вълнения“</p>	<p>Различава и тълкува в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ действията и развитието и/или разкриването на героите в сюжета. Обяснява значенията на характеристика на герой в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“. Идентифицира конфликти между в главата „Радини вълнения“ от „Под игото“ .</p>	<p>характеристика на герой</p>
<p>III. 2. „Братчетата на Гаврош“ (Хр. Смирненски)</p>	<p>Различава в „Братчетата на Гаврош“ и тълкува преживявания, настроения, състояния на героя. Познава значението на понятието мотив. Обяснява значенията на конкретен мотив за тематично-сисловото развитие в „Братчетата на Гаврош“. Различава в „Братчетата на Гаврош“ словосъчетания, в които поне една от думите е употребена с пряко значение, а другата/другите – с преносно, и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста.</p>	<p>мотив</p>
<p>III. 3. „Серафим“ (Й. Йовков)</p>	<p>Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Серафим“. Различава и тълкува в „Серафим“ контрастни действия на герои в сюжета. Обяснява значенията на характеристика на герой в „Серафим“.</p>	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *ЛИТЕРАТУРА* се предвижда работа върху следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Характеристика на герой	Създава в устна и в писмена форма характеристика на герой с цел да: обясни на събеседник мотивацията на героя за неговите действия и/или неговата сюжетна роля; изрази естетическата си представа за героя. Спазва книжовни езикови правила.	
Сбит преразказ	Създава в писмена форма сбит преразказ с цел да информира някого, който няма достъп до текста, за сюжета и за героите на текста. Спазва книжовни езикови правила.	сбит преразказ

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** в VI клас е от 102 до 120 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и между модулите в компонента *Български език* е по преценка на преподавателите.